

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

2021. március 1. 8:00

**I. SZÖVEGÉRTÉS
ÉS
ÉRVELÉS VAGY GYAKORLATI
SZÖVEGALKOTÁS**

Időtartam: 90 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium

Fontos tudnivalók

90 perc áll rendelkezésére ahhoz, hogy megoldja a **szövegértési feladatsort** és megírja az egyik rövid **fogalmazási feladatot**. Ügyeljen arra, hogy idejét arányosan ossza meg a szövegértés és a fogalmazás között (például 60 perc – 30 perc)!

Ha a megoldott feladatokban javítani akar, akkor a javítani kívánt szót (szavakat) húzza át, a helyesnek vélt szót (szavakat) pedig írja le újra!

Szövegértés

Olvassa el figyelmesen a szöveget, majd a kérdéseket!

Válaszait gondos mérlegelés után írja le! Egyértelműen és szabatosan fogalmazzon!

Ha javít, egyértelműen tegye!

Ügyeljen a helyesírásra! Ha bizonytalan, használjon helyesírási szótárt!

Érvelés vagy Gyakorlati szövegalkotás

A két feladat közül az egyiket kell megoldania!

Ha munka közben mégis elkezd egy másik feladatot is, az előzőt húzza át!

A kifejtésben vegye figyelembe a feladatban adott szempontokat!

Bátran fogalmazzon meg önálló véleményt, ahol azt kéri a feladat!

Írását gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan!

Jegyzeteket, fogalmazványt, vázlatot készíthet, de ügyeljen arra, hogy azok elváljanak a kész fogalmazástól! (Húzza át a vázlatot, fogalmazványt!)

Fogalmazása 120-200 szó terjedelmű legyen!

Eredményes munkát kívánunk!

Szövegértés

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

Egyes feladatok szövegezésében megadtuk a megoldást segítő szövegrészlet számát.

Malte Henk: Árral szemben

(1) Daniel Everett nyelvész egy kellemetlenül meleg reggelen valahol az Amazonas-vidéki esőerdőben ül egy indián nép, a pirahák¹ falujában, és mellékmondatokat keres. Az etnonyelvész ellenfelei munkahelyén, az Illinois Állami Egyetemen azt mondják, nem létezik olyan nép, amely megelégszik azzal, hogy főmondatokat sorakoztasson föl egymás mögé, mintha gyöngysort fűzne. Az egymásba font mondatok képessége ugyanis az emberiség körülbelül 7000 nyelvének alapvető jellemzője.

(2) Everett elsődleges célja, hogy egy nyelv(használati) példa segítségével megcáfolja Noam Chomsky elméletét. Chomsky korunk egyik legjelentősebb nyelvésze. Már 1957-ben, *Synthetic Structures* című első könyvében megfogalmazta az „egyetemes nyelvtan” gondolatát: minden ember veleszületett képességgel rendelkezik arra, hogy megnyilvánulásait bizonyos nyelvtani szerkezetek segítségével építse fel. Chomsky úgy gondolja, hogy nyelvi képességeink biológiailag adottak, hasonlóan a kiegyenesedett járáshoz. Ahogy a lábak a járásra adaptálódott szervek, úgy rendelkezünk a nyelvi képességeinkért felelős szervvel is. Agyunkban létezik egyfajta szuperprocesszor, amely minden emberben ugyanúgy épül fel. Minden mondat, amelyet bármely pillanatban, bárhol a világon mondanak ki, szerkezetében ugyanannak a processzornak a szabályait követi. Minden nyelv mögött ugyanaz az építési terv áll. Chomsky szerint amikor az összes nyelv nyelvtanát összehasonlítottuk már, amikor a szabályokat megtisztítottuk, és absztrakt elveket kaptunk, akkor nyelvünk legmélyebb részén rátalálunk a *rekurzióra*.

(3) 2005 őszén, három évtizeddel azután, hogy először járt a pirahák országában, Dan Everett megjelentetett egy cikket a *Current Anthropology* című folyóiratban. Tizennégy oldalon vázolta fel annak a népnek a képét, amelynek régies életmódja összefonódik a nyelvi kifejezés különös lehatároltságával. Például úgy tűnik, hogy a piraháknak nincs szükségük a mindennapok során a számokra. Everett sosem hallott olyan szavakat a falu lakóitól, mint „mindegyik”, „minden” vagy „több”. Még csak szavak nélkül sem számolják meg (például kézen), hogy hány halat kell megsütönniük vacsorára, hogy hány napig tart ki a leterített hangyász húsa, vagy hogy mennyit kapnak majd a portugál nyelven beszélő kereskedőtől cserébe a hat kosár paradióért.

(4) A pirahák hármasság fogalmát használják a számolásban. A „hói”, a „hoi” és a „baagiso” szavak jelentéseinek megkülönböztethetősége – ezeket Everett sokáig egy számrendszer építőelemeinek hitte – az „egy-kettő-sok” mintáján alapszik. Kutatók úgy gondolják, hogy néhány természeti nép így számol. Everett azonban időközben másik sémából indul ki: „nagyon kevés – egy kevés – sok”. Chomsky és követői úgy vélik, hogy a számolás biológiailag adott beszédképességünkre vezethető vissza. „Bolondság” – mondja Everett. – „Nem ösztönösen számolunk, hanem egy kulturális találmányról van itt szó, egyfajta raktározási technológiáról. És ahol nincs szükség ezekre, ott nem is bukkannak fel a nyelvben. A pirahák tudnak numerikusan számolni. Ha három diót mutatsz nekik, akkor

¹ *pirahák*: nagyjából 350 főből álló népcsoport, akik 10-20 fős falvakban élnek Brazília területén, a Maici és a Marmelos folyók mellett, a civilizációtól meglehetősen elzártnak

három diót fognak mellétenni. De nem tartják sokáig fejben, hogy pontosan három dióról van szó, mivel hiányzik belőlük a „három” absztrakt koncepciója. Everett úgy látja, hogy ezzel szakaszgyőzelmet aratott a Chomsky elleni harcban.

(5) A piraháknak nincs szavuk a színekre sem, se a tegnapi, se a holnapra. Szinte sosem gondolkoznak őseikről. Az Everett által leírt népek nincsenek műalkotásai. Nem ismernek meséket, mítoszokat, elbeszéléseket a dolgok kezdetéről. Mindamellet a pirahák nem buták. Pusztán kizárólag a konkrét helyzetben élnek, a jelen pillanat tapasztalása érdekli őket, ami azon túlmege, az „szótlanná” teszi őket. Nem beszélnek olyan dolgokról, amelyeket nem látnak vagy nem láttak saját maguk.

(6) Everett állítása szerint a pirahák nem képeznek többszörösen összetett alárendelt mondatokat sem. Soha nem kapcsolnak össze egy gondolatot („a férfi kivág egy fát”) egy másikkal („a férfinak kenuja van”). A Maici² partján nem lehet olyan kijelentést hallani, hogy „A férfi, akinek kenuja van, kivág egy fát.” A betoldás kiesik a közvetlen élményből, és egy régebbi, már feltételezett tudást nevez meg. Nincsenek mellékmondatok, nincsenek beágyazott megjegyzések. Így a pirahák nyelvéből hiányzik mindaz, amit a nyelvészek rekurzióknak hívnak. A rekurzió a gondolkodás azon művelete, amikor az egyik információt alárendeljük a másiknak. Vagy úgy, ahogy a fenti beágyazó szerkezetnél, vagy gyakrabban így: „Tudom, hogy Peti tudja, hogy Jani tudja, hogy Józsi tudja, hogy Zoli Annát szereti.” Ugyanaz a mondatszerkezet, újra és újra ismételve, elméletileg végtelenszer.

(7) Állításait bizonyítandó Everett egy olyan kérdést tesz fel, amelyre válaszul a bölcs Xoópai, Everett adatközlője – hétköznapi kifejezéssel élve beszélgetőpartnere – elmeséli legfrissebb vadászsikerét. „Felemelem a hangom: Még nem öltem meg egyet sem. Azután a folyón felfelé keresem. A folyón felfelé keresem. A folyón felfelé keresem. Nem. Ott nincs egy sem. Azután a beszédem: Az aligátor valószínűleg fél. Fél az aligátor. A folyók összefolyásánál keresem. Azután a beszédem, a beszédem: Most! Már megöltem. Azután visszatérek. Ekkor a hold már felkelőben van. Ekkor visszatérek. Nincs már nap. Dan alszik. A napsütésben fogja majd látni.”

(8) Az etnonyelvészet néha ingoványos terep: többek között azt vizsgálja, hogy az emberi gondolkodásnak van-e hatása a nyelv szerkezetére. Az Amazonas vidékének belsejében élő 350 indián teljesen összezavarja a nemzetközi szakmai világot, csak azért, mert úgy beszélnek, ahogy. Ez a nép lett egy egész tudományág vitaesete. „Everett pirahákról szóló állításai hamisak” – mondja Cilene Rodrigues, az egyesült államokbeli Massachusetts államban lévő Cambridge-ben dolgozó nyelvész. „A piraha nyelv valóságghú leírása nem tartalmaz olyan tényeket, amelyek a modern nyelvtudományt megkérdőjeleznék.” „Everett megcáfolta azt a feltételezést, hogy minden nyelv rekurzív” – mondja ezzel szemben Michael Tomasello, aki Chomskyval ellentétes véleményen van. Tomasello a Max Planck Intézet evolúciós antropológia részlegének igazgatója Lipcsében (Németországban). „Az »egyetemes nyelvtan« projekt halott. Nincs az emberiségnek egységes alapnyelve. Azok az összetett mondatszerkezetek, amelyekről Chomsky ír, egyes kultúrákban nem rendelkeznek funkcióval. A piraháknak nincs rá szükségük a tetteikhez.”

(9) Chomsky számára a pirahák csak egy válságterületet jelentenek a sok közül. Ugyanis a beszédet végtelen sokféleség jellemzi, és számos lehetőség van arra, hogy egy egyetemes elméletet megtámadjunk. Például néhány nyelvben, mint a pirahában, csak tizenegy különböző hang van, más nyelvekben 144. Néhány nyelv összemosza a főnév és az ige közötti különbséget, máshol nem ismerik a tárgyat. Az aboriginek³ egyik nyelvén, a bininj-

² Maici: az Amazonas egyik mellékfolyója

³ aboriginek: Ausztrália elsősorban kontinentális területein élő őslakosok

guk nyelven a „Megint rossz húst főztem nekik” mondat így hangzik: „Abanyawoihwarragahmarneganjinjeng”. Egy ilyen szótól félrenyel a nagy gépezet. Nehéz itt egyetemes rendet tenni.

(10) 2009 tavaszán a berlini Általános Nyelvtudományi Központból érkeztek nyelvészek a Maici folyóhoz, nyolc napig terepkutatást végeztek itt a résztvevő megfigyelés módszerét alkalmazva – ugyanúgy, ahogy Everett. Megtanítottak két pirahát egyfajta színdarab előadására. Egyikük diót tesz a banánlevél alá, másikuk, Toí pedig végignézi ezt. Ezután bekötik Toí szemét, és a diót átteszik egy kosárba. Majd azt kérdezik egy nézőtől: Mit mond Toí? Hol van a dió? A berliniek azt állítják, hogy a pirahák válasza alarendelt mondat szerkezetekre, tehát a rekurzió lehetőségére utalnak. „A pirahák válasza semmit sem bizonyítanak” – mondja a nagyon haragos Dan Everett. „Toí azt hiszi, a dió a banánlevél alatt van” – ezt a mondatot hallották a berliniek. „Toí beszéde: A dió a banánlevél alatt van” – ezt a mondatot érti Dan Everett. Ez egy közvetlen idézet, nincs beágyazás, nincs rekurzió. A berliniek módszerét különben is már inkább beavatkozásként értékeli, ami tehát véleménye szerint nem tartja be a résztvevő megfigyelés kereteit.

(11) „Tételezzük fel, hogy helyes Everett megfigyelése, és a pirahák tényleg nem használnak rekurziót. Ez olyan, mintha találnék egy népcsoportot, amelynek tagjai négykézláb másznak a földön. Mond ez valamit az ember azon képességéről, hogy kiegyenesedve jár? Hozzon egy piraha gyermeket Berlinbe, és nevelje fel. Természetesen fog mellékmondatokat használni! (...) Hiszen már gyermekkorunkban elkezdünk beszélni! Minden nyelvi folyamatot a kultúrával szerzünk meg? De mit tud egy hároméves gyerek a kultúrköréről?” Az előbbi gondolatmenet gazdája, Chomsky dühösen adja meg a választ: „Semmit!”

Forrás: Malte Henk: *Árral szemben*. GEO Magazin, 2010. július, 36-51. A feladathoz igazított szöveg.

1. A 2. bekezdés szerint az emberi nyelvhasználat egyetemes szabályrendszeren alapul. Említsen meg két olyan analógiát, amellyel Chomsky ennek a képességnek a működését próbálja érzékletesebbé tenni laikusok számára!

- _____
- _____

2 pont

2. Címek és alcímek

a) Az alábbiak közül melyik bekezdés elé illenek leginkább az alábbi alcímek? Írja a megfelelő bekezdés számát a cím mellé! Két számot sehová sem kell beírnia!

(3) (4) (5) (6)

Számolási képességeinket is a nyelvnek köszönhetjük?	
A számolási képesség és a társadalom fejlettségi szintjének összefüggései	

2 pont

b) Adjon a 7. bekezdésnek olyan alcímet, amely kifejezi a bekezdés tartalmát! A javasolt cím legalább három szóból álljon!

_____

2 pont

3. a) A kutatók nem alakítottak ki egységes véleményt azzal kapcsolatban, hogy a piraha nyelvben működik-e a rekurzió, cáfolva Chomsky elméletét az egyetemes nyelvtanról. A 6., 7., és 11. bekezdés alapján fogalmazzon meg 2-2 állítást, amely alátámasztja az alábbi tételmondatokat!

1. Az egyetemes nyelvtan projekt „halott”.	2. Az egyetemes nyelvtan projekt „él”.
<ul style="list-style-type: none"> • •	<ul style="list-style-type: none"> • •

4 pont

b) Hogyan vélekedik Michael Tomasello a mondat szerkezetek funkcionalitásáról a 8. bekezdésben? Fogalmazza meg saját szavaival a kutató álláspontját!

---

2 pont	
--------	--

4. Célcsoport és nyelvi jellemzők

a) Kiknek szól elsősorban Ön szerint ez a szöveg? Húzza alá az egyetlen helyes választ!

- nyelvészeknek
- az érdeklődő, művelt nagyközönségnek
- 12 év alatti gyerekeknek

1 pont	
--------	--

b) Válasszon ki az alábbi, a szöveg sajátosságaira vonatkozó szempontok közül kettőt, és húzza alá a választott két szempontot! Indokolja meg az a) feladatban hozott döntését ezek felhasználásával! Válaszát teljes, egész mondatokban fogalmazza meg!

- szókincs
- mondat szerkesztés
- tartalmi felépítés
- témaválasztás

- ---

- ---

---

4 pont	
--------	--

5. a) A 6. bekezdésben szerepel az „A férfi, akinek kenuja van, kivág egy fát” példamondat. Mivel indokolja a cikk szerzője (Everett nyomán) az 5. bekezdésben, hogy ilyen mondat nem hangozhat el a piraháknál? A választ tartalmazó mondatot idézze szó szerint!

.....

b) Milyen szavakat nem hallott Everett sohasem a falu lakóitól? Adjon meg három ilyen szót!

....., ..., ...

3 pont	
--------	--

6. Nevezzen meg három olyan konkrét jellemzőt, amely az 5. bekezdés szerint igaz a pirahák nyelvére, kultúrájára!

- _____
- _____
- _____

3 pont	
--------	--

7. Határozza meg a szövegből vett idézettel az alábbi idegen szavak, kifejezések szövegbeli jelentését, majd fejtse ki saját szavaival, hogyan kapcsolódik a megadott fogalom a szöveg gondolatmenetéhez!

a) rekurzió (...)

Szövegbeli jelentése: _____

_____

Kapcsolódása a szöveg gondolatmenetéhez:

_____

_____

3 pont	
--------	--

b) etnonyelvész (...)

Szövegbeli jelentése: _____

Kapcsolódása a szöveg gondolatmenetéhez:

_____

_____

3 pont

8. Igaz vagy hamis?

Döntse el az olvasott szöveg alapján az alábbi állításokról, hogy igazak-e vagy hamisak! Írja a megfelelő betűjelet az állítás mellé, a táblázat 2. oszlopába! (I = igaz, H = hamis)

a) Cilene Rodrigues, az angliai Cambridge-ben dolgozó nyelvész szerint Everett állításai hamisak.	
b) A Maici folyónál nyolc hónapig tartó terepmunkát végző nyelvészek a berlini Általános Nyelvtudományi Központból érkeztek.	
c) A <i>Synthetic Structures</i> 1957-ben jelent meg.	
c) Everett 144 adatközlőt hallgatott meg, miközben mellékmondatokra vadászott.	

4 pont

9. Összegzések

- a) A 4. bekezdés alapján készítsen leírást saját szavaival a pirahák számokhoz fűződő viszonyáról, számolási technikájáról! Ügyeljen a nyelvi megformálásra, emellett válasza feleljen meg a számunkra szokatlan civilizációkról szóló vélemények megfogalmazásakor elvárt, kulturált hangnemnek!

- b) Az alábbi kép a szöveg egészének illusztrációjául szolgál. A kép milyen részletei állíthatók párhuzamba a szöveg okfejtésének egyes elemeivel? Vonjon párhuzamot a szöveg és a kép között! Egész mondatos válaszaiban két különböző tartalmi elemre utaljon!

- ---

- ---

A kép forrása: <http://www.documentarytube.com/articles/how-the-piraha-people-became-the-happiest-tribe-in-the-world>

5 pont	
--------	--

2 pont	
--------	--

40 pont	
---------	--

Érvelés vagy Gyakorlati szövegalkotás

Az alábbi két feladat közül csak az egyiket kell megoldania!

Ha munka közben mégis elkezdi egy másik feladatot is, az előzőt húzza át!

Fogalmazása 120-200 szó terjedelmű legyen!

***

Érvelés

A Magic Realism nevű mesterséges intelligencia alapú chatbot – amelynek működését Jorge Luis Borges, Umberto Eco és Gabriel García Marquez ihlette – négyóránként megoszt egy-egy 140 karakter hosszúságú bejegyzést a Twitteren. Rövid történetei igen „fantáziadúsak”, mint például az, amelyikben egy olyan összejöveteletről adott hírt, amelynek során negyven kvantumfizikus találkozott egy hegy tetején, és a világ sorsáról döntött. Egy átlagos napon az alábbihoz hasonló „gondolatai” születnek:

„A filozófus elolvasta a kéziratot, amely az időt elpusztító felhőről mesélt, és megszállottja lett a feladatnak, hogy megtalálja.”

„A mongol irodavezető egy olyan távcsövet keres, amellyel megtekintheti Milwaukee minden művészeti galériáját.”

„Egy szünyog szemtanúja volt, amint egy fiú egy közösségi médiával teli medencébe zuhant.”

„Egy portlandi vállalkozó könyvet írt arról, hogyan lehet megrészegülni a filozófiától.”

„Egy afgán regényíró egész életében a fagyaltoskocsikról felállított, lehetetlenül bonyolult elméletén dolgozott.”

„Egy halász Budapesten a telet készül megfesteni.”

Az idézetek forrása: <https://twitter.com/magicrealismbot> (Letöltve: 2021. 02. 15.)

Ön szerint üdvözlendő vagy aggasztó fejlemény a mesterséges intelligencia megjelenése az irodalomban? A fenti példák alapján képes lehet-e 100 éven belül olyan vers vagy novella (esetleg regény) hosszúságú írásművet létrehozni, amelyet nem tudunk megkülönböztetni az emberi kéz/elme által létrehozott alkotásoktól? Fejtse ki álláspontját 100-120 szó terjedelemben! Érvelő fogalmazásában vegye figyelembe, hogy az irodalmi művek alkotási és befogadási folyamatai egyfelől gazdasági, társadalmi, művészet- és eszmetörténeti szempontból beágyazottak, másfelől a szerző éntudatának, érzelmeinek, gondolatainak lenyomatai.

VAGY

Gyakorlati szövegalkotás

Ön a társasház lakóközösségét szeretné meggyőzni arról, hogy vegyenek részt az utcafront szépítési programban, amelyet lakókerületében hirdettek meg. A program keretében az arra vállalkozók közösen hozzák rendbe a lakóházukhoz tartozó utcafrontot, előkertet. A résztvevőknek az önkormányzat térítésmentesen biztosítja az elültetendő cserjéket és virágpalántákat, valamint az ültetéshez szükséges felszerelést. Az előkészítést, az ültetést, továbbá az elkészült terület további gondozását a lakóközösségek önszerveződéssel végzik.

Írja meg figyelemfelkeltő hozzászólását 120-200 szó terjedelemben az utcafront szépítési program tárgyában a lakógyűlés résztvevői számára! Legalább 3-4 konkrétumra hivatkozzon, és ügyeljen a hivatalos felszólalás műfaji, formai sajátosságaira (esetleges kapcsolódás az előző hozzászólókhoz, kapcsolattartó nyelvi formák, további hozzászólás ösztönzése)!

Tartalmi minőség – érvek, állítások, gondolatok	4 pont	
Szerkezet	3 pont	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	3 pont	
Összesen	10 pont	

Helyesírás	Hibapontok száma az I. összetevőben	
------------	--	--

		pontszám	
		maximális	elért
Szövegértés		40	
Szövegalkotási feladat	Érvelés	10	
	Gyakorlati szövegalkotás	10	
Összesen		50	

_____ dátum

_____ javító tanár

		pontszáma egész számra kerekítve	
		elért	programba beírt
Szövegértés			
Szövegalkotási feladat	Érvelés		
	Gyakorlati szövegalkotás		

_____ dátum

_____ dátum

_____ javító tanár

_____ jegyző

Megjegyzések:

1. Ha a vizsgázó a II. írásbeli összetevő megoldását elkezdte, akkor ez a táblázat és az aláírási rész üresen marad!
2. Ha a vizsga az I. összetevő teljesítése közben megszakad, illetve nem folytatódik a II. összetevővel, akkor ez a táblázat és az aláírási rész kitöltendő!

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

2021. március 1. 8:00

**II.
MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS**

Időtartam: 150 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium

Fontos tudnivalók

Válasszon ki és oldjon meg egy feladatot!

Ha munka közben mégis elkezd egy másik feladatot is, az előzőt húzza át!

A kifejtésben vegye figyelembe a feladatban adott szempontokat!

Bátran fogalmazzon meg önálló véleményt, és adjon számot ismereteiről is!

Írását gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan!

Jegyzeteket, vázlatot készíthet, de ügyeljen arra, hogy azok elváljanak a kész fogalmazástól!
A szövegbe is jegyzetelhet.

Ha a megoldott feladatban javítani akar, akkor a javítani kívánt szót (szavakat) húzza át, a helyesnek vélt szót (szavakat) pedig írja le újra!

Fogalmazása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Eredményes munkát kívánunk!

MÚÉRTÉLMÉZŐ SZÖVEGALKOTÁS: EGY MŰ ÉRTÉLMÉZÉSE

Értelmezze Örkény István novelláját! Mutassa be, hogy a narrátor milyen eszközökkel ábrázolja az egyes szereplők mentális és érzelmi állapotának, illetve a közhangulatnak, a közerkölcsöknek a változásait! Térjen ki arra is, hogy a groteszk jelenetsor mit árul el általában bizonyos történelmi jelentőségű eseményekről!

Fogalmazása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Örkény István: *Tengertánc*

Ebédnél kezdődött a baj, amikor Olaj kezéből kiesett a kés, és kivételesen nem nyelével, hanem hegyével esett a kőpadlóra. Elnyújtott, hosszú zizzenést hallatott, mint a csorba hangvilla; hangja idegtépően vibrált az asztal alól, végigfutott a gerincen, és az agyba kergette a vért. Kamilla fölpattant és visított egy vérfagyasztót, de az ápoló rá se hederített, a kerti ágyásokat nézte az ablakból, és az ágyások közt egy rigót. Ezek – gondolta – csak visítoznak, de máskülönben nincs velük baj. A rigó ugrált, örült az életnek, az ápoló nézte, s örült a veszélytelen beosztásnak.

– Foglaljon helyet! – szólt rá Kamillára Olaj. – Mire való ez a visítozás?

Nem szerette a lármát. Jogász volt, amikor kitört a háború, és egy gránátnyomás billentette ki az egyenesből. Azóta mindentől borzadt, ami golyók füttyülésére, gránátok sívítására emlékeztette. Kamilla viszont azt nem bírta elviselni, ha csillapították; most is remegni kezdett a szája, szeme kidülledt, fölkapta a padlóról a kést, és egy boldog sikollyal beledöfte az ápoló lapockájába.

A kés, az előírás szerint, tompa volt ugyan, de a tompa kés is kés. Amikor az ápoló hang nélkül előrebukott, mindnyájan fölugrottak az asztaltól.

Ami ezután következett, úgyszólván magától ment. Az ápolótól elvették a kulcsokat. Kinyitották az ajtókat, egyiket a másik után, osztályról osztályra haladva. A fölpattanó ajtókon, mintha ott váraoztak volna mögöttük, csak úgy tódultak kifelé a betegek. Dobogó lépések, kiáltások visszhangzottak a folyosón. „No még egyet! No még egyet!” – kiabálta a szkizofréniás Héring, ha egy ápoló vagy orvos került elő valahonnan; zihálva, egy zongoraszékkel a kezében rontott neki, és úgy csapta agyon őket, mint a falon a legyeket.

Akit a zárt ajtók mögül kiszabadítottak, csatlakozott a tömeghez. Volt, aki zuhany alól jött, és víztől csepegve, pőrén követte őket; volt, akit elkábítottak, s most félig hunyt szemmel, tántorogva jött, álmában. Korec, akit nappal a rémek hajszoltak, éjjel pedig búskomorság gyötört, e túlfűtött percekben páratlanul életrevalónak bizonyult.

– Így nem mehetünk az utcára! – kiáltotta. – Fel kell törni a ruhatárt!

Feltörték a ruhatárt, és válogatás nélkül kapták magukra a ruhákat, ahogy jött. Olaj rózsaszínű flamingókkal díszített, női pongyolába bújít, és tűzoltósíkokot csapott a fejére, Korec reverendát öltött, és – merész ízléssel – struccollas kalapot keresett hozzá. Kamilla egy tábornok köpenyére lelt, esernyőt kötött a derekára, fejdíszül pedig rókamálás kucsmát választott, amilyent a máramarosi ószerekek viselnek. Szerencsére óriási volt a választék, s így még e kapkodásban, sietségben is sikerült mutatósan felöltözödniük. A főorvost, aki váratlanul előkerült, bepofozták a női illemhelyre, és rázárták az ajtót.

Leözönlöttek az udvarra. Széles jókedvükben már nem tudták, mit csináljanak; Kamilla a kardját forgatta, Rudolf császár a lengyel himnuszt énekelte gyermekhangon, Mohamet négykézláb mászkált, és fejével a feneküket bökdöste.

Ekkor Korec kiállt a kapu elé, és imponáló eréllyel rájuk kiabált:

– Ne lopjuk a napot! Sorakozó!

A megrémült kapus kinyitotta a vaskaput, és tisztelgett. A bal szárnyépületből kihallatszott az illemhelyre zárt főorvos üvöltözése, amikor ők már kitódultak az utcára.

Olaj lépkedett az élükön, egyedül, mögötte Korec és Kamilla, és aztán a tömeg, teljes összevisszaságban. Héring, a legkövérebb, az oszlop végén futkosott, és zihálva próbálta őket megállásra bírni. „Vesztünkbe rohanunk – könyörgött –, ha nem szervezzük meg a dolgot!” Szervezésre azonban nem is volt szükség. A tömeg az ösztönére hallgat; most is akadtak egyesek, akik taxit kerítettek, és odakiáltották Olajnak:

– A Belvárosban találkozunk!

S már száguldottak is, hogy sorra vegyék a nagy állami tébolydákat, a kórházak elmeosztályait s az előkelő idegstanatóriumokat. Mindenütt kitárták a kapukat, feltörték az ajtókat, s már indult is a népzön a Belváros irányában. Mi szükség lett volna szervezésre? Sokan, akik csak házi ápolásra szorultak, mit sem tudtak az egész mozgolódásról, de egyszerre fölkapták a fejüket, kikászálódtak a karosszékéből, sárcipőt húztak, és verdeső cimpákkal, szimatolva, lobos szemmel meneteltek a város központja felé. Tömegével jöttek a kertvárosokból, sőt vidékről is, a menetrendszerű gyorssal. A tehetősebbek, akik a család jóvoltából külsországi fürdőhelyeken gyógyították magukat, hirtelen megtorpanak a San Remó-i vagy gräfenbergi sétányon, félrehajtották fejüket, mintha valami távoli neszre fülelnének, aztán hanyatt-homlok rohantak a legközelebbi utazási irodába. A felkelés hírszolgálat nemcsak megbízható, hanem olcsó is volt.

A Belvárosba Olaj érkezett elsőnek. Héring egy nyitott társzekeret rekvirált*, amin a vágómarhát szállítják a Közvágóhídra; ezen járták be az utcákat, ahol a járókelők összeszaladtak, röhögtek és hangos megjegyzéseket tettek rájuk. Olaj nem sokat törődött ezzel; emelt fővel, keresztbe font karral szemlélte a gyülekező csoportokat. Egy idő múlva intett Mohametnek, hogy szórja a kanálisba a konfettit; ettől, amint az várható volt, elment a csöcselék kedve a nevetéstől.

– Mi lesz a muzsikával? – érdeklődött Olaj.

Ez Héring dolga volt, aki tüstént útnak indult, s kijelentette, hogy kizárólag önálló hangversenyeken szereplő muzsikások vagy legalábbis aktív zenetanárok kaphatnak helyet a zenekarban.

Ahogy ők sokasodtak, úgy nőtt körülöttük a tömeg. Előkerültek az újságírók, de Olaj, akire valósággal záporoztak a kérdések, csak ennyit válaszolt:

– Egyelőre nincs mit mondanom – de úgy, hogy ettől rögtön tágulni kezdtek a skriblerek*, és a hátukon szánkázott a hideg.

Az igazat megvallva, se Olaj, se a mindig felhőkben járó Kamilla se merte remélni, hogy ekkora visszhangja lesz a megmozdulásnak. Az utcák – megannyi tölcser, mely nyílásával a város központja felé nézett – öntötték a tömeget. Mindenünnen jöttek, egyre újak, kiapadhatatlanul. A járókelőknek most már nem volt nevezhetnékjük. Valaki kihívta a rendőrséget, jött is két riadóautó, aztán még három, még hét, de ezeket valósággal felszipantotta a tömeg, mely egyszerre száz karral nyúlt a rendőrökért, előbb a kardot, aztán a gumibotot szedték el tőlük, utoljára az egyenruhát. Le se kászálódtak a riadóautókról, csak ültek, dideregve, tenyerükkel szemérmüket takarva, rémült szemmel, aztán az egyik, akinek a félelemtől egészen lila lett a szája, azt hebegte:

– Éljen Olaj!

Így kezdődött a tánc.

De közben is nőttön-nőtt a tömeg. Jöttek a nem köz-, csak önveszélyesek, a félbolondok, a szelíd hülyék; jöttek az eszelősök, az agyalágyultak, a kelekótyák. Jöttek a bogarasok, a félküllősök, a bélyeggyűjtők, a zavaros agyú feltalálók, a kisiklott zsenik. Jöttek a járda szélén járók és azok, akik pénteken nem ülnek vonatra. Akik alig várják, hogy egyszer a szemük láttára kiugorják valaki az ablakon, és akik szívükön viselik a haza sorsát, de ütik-verik a gyerekeiket. Aztán azok jöttek, akiket félretoltak, leköpdöstek, víz alá nyomtak, kiröhögtek; és mindjárt utánuk a józanok és egészségesek. Bánatos zongorahangolók jöttek, rúdra fűzött kaktuszokat lengetve; sintérek, örökméccsel a kezükben, rideg lelkületű bankigazgatók, hárfázva. Petárdákkal jöttek a pártában maradt postáskisasszonyok, eljöttek a politikusok is, óriási olajfestményeket hordozva, melyeken nyugvófélben a nap, s egy anya az ölében ringatja gyermekét. Lihegve jöttek, borzas fővel, verejtékben úszva; tolták, lökték, egymásba préselték egymást, mert mindenki attól félt, hogy lemarad.

A vezetők – Olaj, Korec és Kamilla – a vágóállatok rekeszeiben állva, fegyelemre intették a tömeget. Héringet meg a zenekart a külvárosokba küldték, propaganda-hangversenyre; Rudolf császár a laktanyákat vette sorra, Korec a vízműveket foglalta el, Mohamet a rádiót és a telefont. Egy helyütt, a Fiastyúk utcai Vénusz mozi gépházából revolverlövészek fogadták őket, de mindjárt felgyújtották a mozit. (Két halott.)

Eközben vonaton és repülőgépen egymás után megérkeztek a külföldi barátok. Számuk légió; mutatóba itt csak azokat soroljuk föl, akik azt képzelték magukról, hogy ők egy sajt. (Gorgonzola Zürichből, Trappista Aix-les-Bains-ből, s a londoni ideg- és elmeklinikáról egy köztisztviselőben álló aggastyán, aki ötvenöt évet töltött egy rögeszme szolgálatában, oly eredményesen, hogy érkezésekor az egész repülőtéren sajtíz uralkodott.) Látnivaló, hogy egyik sem újonc a pályán, de minden harci tapasztalatuk ellenére Olaj egy fejfel kimagaslott közülük. Keveset beszélt, de mindig a kellő szót mondta ki; a délutáni órákban szinte önmagát múlta felül... Estére eldőlt a küzdelem: győzött a felkelés. Kihirdették az ostromállapotot. A Parlament palotájában ideiglenes börtönt rendeztek be; Olaj az ő

párját ritkító, puritán gondolkozásával egy sonkafüstölőben ütötte fel főhadiszállását. Innen vitték szét, táblaszalonnákra és füstölt oldalasokra írva, az első nagy jelentőségű rendelkezéseket. A győzelem másnapján mindenki kapott egy tubus vazelint*; többgyermekes családanyák – rangkülönbség nélkül – egy üvegvágót is kaptak, bukott leányok és hadiárvaik egy zacskó madáreledelt. Halálbüntetéssel sújtották az üzérkedést, a körömrágást viszont tisztiorvosi engedélyhez kötötték. A nyelvészek javaslatára bizonyos szavak fogalmi körét kiszélesítették, főleg olyan élelmiszerekkel kapcsolatban, melyek nem voltak kaphatók. Eszerint szabad volt a száraz kenyeret „vajás kenyér” néven enni, ha pedig valaki két fél zsömlét egymásra borított, azt teljes joggal nevezhette „sonkás zsömlé”-nek. Szegény sorsú személyek, akiknek nem volt pénzük villamosra, vasútra vagy színházjegyre, ezentúl fillérékért vásárolhattak olyan jegyeket, melyek a megszólalásig hasonlítottak az igaziakra, de mégsem jogosítottak se villamos-, se vonatutazásra, sem pedig színházba menésre. Az első örömmámorban, a győzelem másnapján, ezrek és ezrek vásároltak olyan operajegyeket, melyekkel nem léphettek be az Operába.

Zúgtak a harangok, zászlódíszben pompázott a város, de a vidék is lángoló lelkesedéssel csatlakozott, sőt, külföldön nagy fölvonulásokat rendeztek a rokonszenv jeléül. Harmadnap népgyűlést hirdettek a Szabadság téren. Az úton félmillió ember állt sorfalat, a téren háromszázezen szorongtak, és várták Olajt, a „Főtestvér”-t, a mellék-, a pót- és kistestvéreket, az öcsöket és húgokat, az egész díszes pereputtyot.

Amikor Olaj az emelvényre lépett, ablakok törtek be a tömeg ordításától. Aztán egyszerre csönd lett, súlyos, fülledt csönd; töltött ágyúk hallgatnak úgy, mint most a nép. Olaj fölszegte fejét, és beszélni kezdett. Hangja zengésétől a Bazilika tornyában magától megkondult egy harang, s a virágágyakban elájultak az árvácskák.

Csak ennyit mondott:

– Egyedem, begyedem, tengertánc...

Nem is beszélhetett tovább. Ez több, mint amennyit az ember elviselni képes! A tömeg fölűvöltött, fölsírt, fölajdult, eggyé vált és összefolyt. Kinek-kinek még megvolt a saját cipőfűzője, fülcimpája, egyebe. De mi a fontos? A vér már közös edényzetben áramlott keresztül rajtuk, és közös lett bennük az akarat.

1937

* rókamál: a róka prémjének a torok és a szügy közé eső része, illetve általában a róka prémje

* rekvirál: szerez, lefoglal

* skribler: firkász (az angol scribbler szóból)

* vazelin: kenőcsyszerű anyag

Szövegközlés: Örkény István: *Novellák*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 24-31. o.

VAGY

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: ÖSSZEHASONLÍTÓ ÉRTELMEZÉS

Értelmezze Ady Endre és Kosztolányi Dezső versében a vásár/piac jelentését, a hozzá fűződő személyes viszonyt! Mutassa be a vásár/piac képi világát, valamint a szöveg alapjelentésén túl az egyéb kapcsolódó jelentésrétegeket!

Fogalmazása 400-800 szó terjedelmű legyen!

<p>Ady Endre: <i>Az élet</i></p> <p>Az élet a zsidóvilág világa, Egy hangos vásár, melynek vége nincs. Nincs semmi tán, melynek ne volna ára, Megvehető akármi ritka kincs. Nincs oly érzés, melyből nem csinálnak Kufár lélekkel hasznot, üzletet; Itt alkusznak, amott már áll a vásár, A jelszó mindig: eladok, veszek!...</p> <p>Raktárra hordják mindenik portékát, Eladó minden, hogyha van vevő: Hírnév, dicsőség, hevülés, barátság, Rajongás, hit, eszmény és szerető. Aki bolond, holmiját olcsón adja, Az okos mindig többet nyer vele, A jelszó: egymást túl kell licitálni, Ádáz versennyel egymást verve le!</p> <p>A szív az üzlet leghitványabb tárgya S eladják mégis minden szent hevét. Akad vevő rá, egymást licitálja, Hogy a holmit atomként szedje szét. Folyik a vásár harsogó zsvájban, Az egyik kínál, másik meg veszén, Csak néhol egy-egy végképp kiárult, Kifosztott lélek zokog csendesen.</p> <p>Egy-két bolond jár-kél a nagy tömegben, Bolondok bizton, balgák szerfelett, Eddig az ő példájukat követtem, Ezután én is másképp teszek, Lelkem, szívem kitárom a piacra, Túlados én is minden kincsemen... ...De nincs erőm ily nyomorulttá válni, Óh, nincs erőm, én édes istenem!...</p> <p>(1899)</p>	<p>Kosztolányi Dezső: <i>Piac</i></p> <p>Hadd mondjalak el, te piac, piac te, kit megvet az ünnepi szónok s a nyavalyás költő, mily szép vagy a fényben, milyen diadalmas.</p> <p>Lüktetve zsidogasz. Az élet ütemére pezsgesz előttem, roppant-teli szaggal, a túró, a tejföl savanykás szagával, a sajtok kövérlő, sárga illatával, vanília-izzel, büzzel és szeméttel, gyermeki forgók papír-viharával, vartyogva a vidám kofák zajától.</p> <p>Micsoda hatalmas, isteni színház, együtt az ételek és a virágok, minden, ami jó, szép, a száznak, a szemnek, kánaáni bőség. Eleven tojások, rózsaszínű héjjal, hóvirág a parasztkendők csücskén, jácintok kék feje, halvány kelvirág, arany sárgarépa. Fémtisztító porok rozsdaszín rakása, fekete-retkeknek szomorú kis dombja, mint valami sírdomb s fölötté viola, mintha rajta nőne, gyászolva valakit. Ordító paprika, paprika-füzérek, mint vörös orrok, fokhagyma-gerezdek, torma, fehér torma, lila karalábé s halvány-zöld selyemben, fényes viganóban a büszke saláta. Azután narancsok, gyermeki mennyország, sötétsárga labdák, óriási halomban, játszani és enni, enni, édes labdák, narancsszín narancsok s dió is, dió is az öblös kosárban, szilfa-garabóban, merre csörög, mondsza, dió is, karácsony, karácsonyi lárma.</p>
--	---

De látod-e ottan, mily véres a bódé
és látod-e ottan a húst, a vörös húst,
a rózsálló tüdőt és a barna májat,
a szívet, a csontot?
S ott a halasnál, a gömbölyű kádban
uszkál a tükörponty
mártír-testvérei vérétől pirosuló
zavaros vizében
s már fogja az ember, két szemét
benyomja,
élve megvakítja,
kaparja keményen gazdag pikkelyeit
és meghal a hal most
vakon és véresen, ezüst páncél-ingben,
akár egy katona,
csodálatos, szörnyű, csodálatos, szörnyű,
hős-néma halállal.
S a késes is itt jár, itt jár körülöttünk,
ármánykodó képpel, drámai mosollyal,
shakespeare-i orgyilkos, egyszerre élénk
lép,
beleság fülünkbe, háta mögül gyorsan
kirántja a pengét, kínálja a kését
gyilkolni meg ölni.

Mégis gyönyörű ez, mégis ez az élet,
s hallgatom, hogy dalol keserűt, édeset.
Hallom én a dalát: „alma és ibolya”.
Egy falusi kislány árulja áruját,
véletlen áruját: „alma és ibolya”.
Népszínmű szoknyáját aszfalra terítve
kiabál az égbe szoprán nevetéssel:
„alma és ibolya”.
Mint mikor a költő véletlen szavait
összezendíti a szeszélyes szerencse,
csodás találkozáson, a szívben, az agyban,
én is kiabálok: „alma és ibolya”.
Ibolya és alma. Alma és ibolya.

(1926)

Szómagyarázatok:

viganó: bő, hosszú, áttetsző női ruha; a 19. század elején divatos egybeszabott (háromnegyed) női ruha, illetve kabát.

garabó: fonott bevásárlókosár

kufár: kereskedő; átvitt értelemben: haszonleső, nyereszkeskedő

Szövegközlések:

Kosztolányi Dezső összes versei. Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 405-407. o.

Ady Endre összes versei II. Osiris-Századvég, Budapest, 1994. 327-328. o.

Értékelési szempontok		Elérhető pontszám	Elért pontszám
Tartalmi minőség		25	
Nyelvi minőség	Szövegszerkezet	5	
	Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	10	

Helyesírás	Hibapontok száma az II. összetevőben	
------------	--------------------------------------	--

Helyesírás	Hibapontok száma az I. és II. összetevőben	
	Vizsgapontok	

		pontszám		
		maximális	elért	
I. Szövegértés és érvelés vagy gyakorlati szövegalkotás	Szövegértés	40		
	Érvelés vagy gyakorlati szövegalkotás	10		
II. Műértelmező szövegalkotás	Tartalmi minőség	25		
	Nyelvi minőség	Szövegszerkezet	5	
		Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	10	
		Összesen	15	
Helyesírás		8		
Íráskép		2		
Az írásbeli vizsgarész pontszáma		100		

_____ dátum

_____ javító tanár

		pontszáma egész számra kerekítve	
		elért	programba beírt
I. Szövegértés és érvelés vagy gyakorlati szövegalkotás	Szövegértés		
	Érvelés vagy gyakorlati szövegalkotás		
II. Műértelmező szövegalkotás	Tartalmi minőség		
	Nyelvi minőség		
Helyesírás			
Íráskép			

_____ dátum

_____ dátum

_____ javító tanár

_____ jegyző